

SZÓKINCSTÁR

A MŰVELŐDÉSI KEDV ÖSZTÖNZÉSÉRE

*„Mindenik embernek a lelkében dal van / és a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének, / az hallja a mások énekét is szépek.”*

Babits Mihály: A vihar 1911.

A KÖZÖSSÉG

A közösség történelmi forma. Az autonóm személyiség érzelmi-leg kiegyensúlyozott, a többi embert bizalommal közelíti meg, igényli és nyújtja a pozitív érzelmeket. Érdeklődésében, feladatvállalásban, döntéseiben önálló, nyílt, az újra, a jövőre irányul. Fegyelmezett; érzelmei, gondolatai, magatartásán egyaránt uralkodik, minden megnyilvánulásában szervezett. Önállósága sem a többi embertől nem különíti el, sem a normák megtartása előli kibúvársra nem készíti.

A közösség azonos érdekek, értékek, érdeklődés, élmények és érzelmek, célok alapján tartósan együttműködő csoport, csapat, társaság, testület, kör, szövetség, társulás, egyesülés, egylet, klub, liga, testület. A bizalom, az ön- és társas megbecsülés, az elismerés alapja. Ideális nagysága 7-12 fő, de a nagyobbak magjában is általában 7-12 fő szervezi, dinamizálja a tevékenységet. A közösség tagjai autonóm személyiségek. Önként, szívesen dolgoznak egymásért, a vállalt ügyért, másokért, szolidaritának, rivalizálnak, érzelmi, védelmi hálót gondoznak, biztonságot garantálnak egymásnak.

A közösségi érzés, a közösségi tudat érzelmi, innováló többletet ad, jelzi, hogy a közösség fontos az egyén életében és az egyén a közösség számára. Az ember egyidejűleg több különböző (intézményi, munkahelyi, gazdasági, lokálpatrióta, nyugdíjas, közművelődési, sport, természetjáró, zenei, képzőművészeti stb.) nagyságú és minőségű közösséghez tartozhat. A közösség, jelzős szerkezetei révén, az egyik leggyakrabban használt fogalmunk.

A közösségek lehetnek természetes vagy mesterséges formációk. A természetes közösségeknek (pl. családi, munkahelyi közösség) nem lehet bárki tagja az élet során. A mesterséges közösségekhez (pl. civil társadalmi szerveződések) viszont az egyén saját belátása és lehetősége szerint önként csatlakozhat. Az ember fejlődése kapcsolati hálóban történik, és a szocializáció során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedési módokat.

A közösség fennmaradásához alap az együttműködési és az összefogási készség, melynek feltétele a tiszta kommunikáció, a feladatok és problémák pontos ismerete

és alapos megbeszélése, valamint az, hogy a közösség tagjai közös feladatok, ügyek érdekében kifejtéshessék véleményüket, javaslataikat, össze tudjanak fogni, s együtt cselekedni.

A mi-tudat kialakulását elősegíti a tevékenységek során mélyülő együttes élmény, ami erősíti a csoportkohéziót is. Ez azt jelenti, hogy a tagok elfogadják egymást, és kölcsönös bizalommal vannak egymás iránt. A kohéziót jelzi, hogy tudnak örülni egymás sikerének, illetve át tudják érezni egymás problémáit, kudarcait. A társas tevékenységek során mindenképpen létrejönnek konfliktusok, amelyeket meg kell szüntetni. A konfliktusok feltárása, megbeszélése, végül megszüntetése az egyének konfliktusmegoldó készségét fejleszti.

A társas tevékenységek körülhatárolható keretben mennek végbe: a közösségben kialakult szokásokat, szabályokat az egyének ismerik, és ideális esetben be is tartják.

A jó működés egyáltalán nem jelenti azt, hogy a közösséget alkotó egyének mindig és mindenben egyetértenek. Előfordulhat az is, hogy bizonyos egyének feladattól függően vesznek részt a társas tevékenységekben.

A közösségek nem homogének, nem változatlanok, hanem dinamikus társas egységeknek tekinthetők. A változás többnyire egy vagy néhány egyéntől indul ki és jut el a többiekhez.

A jó közösség fogadja és megvitatta az egyéni ötleteket, újításokat, majd tagjai együtt döntenek a kezdeményezésről. A közösség így tud továbbfejlődni és alkalmazkodni környezete változó körülményeihez.

A MŰVELŐDÉS

A művelődés az egész életen át működő, spontán és tudatos ismeretgyarapodás, képességfejlesztés. Műveltnek lenni többet jelent, mint sokat tanulni, ismereteket birtokolni, bizonyítványokat szerezeni. Művelté csak úgy válik valaki, ha mélyen épít be magába szellemi javakat, ügyességet, ha ezek eleven, termékenyítő, mindig rendelkezésre álló tényezőivé válnak lelkeségének, életének. Az ismeretek birtoktárgyak, a műveltség a személyiség alkotórésze. A művelődés a művészek, tudósok alkotásaival való találkozás mellett magában foglalja a gazdagodás olyan forrásait, mint pl. a társalgás, a kertészkedés, a szórakozás, a természetjárás, a test edzése.

A művelődés motívumai származhatnak kíváncsiságból, spontán utánpótlási szándékból, lehetnek ösztönök, vágy vagy inger vezéreltek. A művelődés iránti szükséglet különös ösztönző erő. Míg a primer szükségletek hiányai, pl. éhség, szomjúság, ha kielégítést nyernek, elmúlnak, addig a művelődési szükséglet kielégítése minél inkább megvalósul, annál nagyobb erejű szükségletté válik. A spontán művelődési törekvés arról ismerhető meg, hogy nem vezet sem a haszonvágy, sem a kötelességtudás, s nem áll más érdekek szolgálatában. A műveltség önként, szabadon választott szellemi tevékenység, munka következménye.

A személyiség az élet teljes időtartama alatt folyamatosan integrálódik, egyre differenciáltabb önismerete, -bizalma, -szeretete birtokában egyre tágabb intervallumok térbeli, időbeli, logikai dimenzióit képes megérteni, önmaga és mások számára valóvá tenni, változásait tudatosan befolyásolni. A személyiség belső egyensúlya akkor jön létre, ha fejlődése során fokozatosan önmaga urává, környezete aktív részesévé válik, ha egyre biztonságosabban éli

meg életfeladatait, termeli ki önmaga speciális tehetségeit, minőségeit.

Az én-azonosság érzelmi jellemzői a bizalom, az autonómia, a kezdeményezőkézség, a kompetencia, az intimitás- és produktivitás-igény, az életigenlés. Az érett személyiség értéke a valóság hatékony észlelése, elfogadás, spontaneitás, feladatközpontúság, távolságtartás, függetlenség, friss befogadóképesség, tágas horizont, szociális érzékenység, mély, szelektív társas kapcsolat, demokratikus jellem, etikai szilárdság, humorérzék, kreativitás.

Az ember a tömegtársadalom, a tömegkommunikáció korában nem az ismereteket nélkülözi, hanem annak kovászatát, a kíváncsiságot. Azt tehát, ami által sajátjává teheti az ismeretek Babelét. A kíváncsiság kezdetén a csodálkozás található. A csodálkozás, a megismerés legmélyebb formája. Megélt érzelm, áhítat, döbbenet, élmény. A csodálkozás kíváncsiságra sarkall. A csodálkozás élményének hiánya unalmassá, közönyössé, tompává, érzéketlenné teheti az embert és az életet egyaránt. Kíváncsiságra sarkallni nem kevesebb, mint megosztani a csodát, tisztelni a megismerés szabadságát. A tisztelet minden embernek: gyermeknek, fiatalnak, felnőttnak, idősek egyaránt jár. A csodálkozáshoz kevés csak lehetőséget teremteni, ösztönző alkalmat is kell biztosítani. Ez az alkalom akkor megszólító erejű, ha személyes az odafordulás: a világ, a természet, a múlt, a jövő, a művészet, a hit, a közösség, a másik törekvései felé. Ha ez a kíváncsiság szabad odafordulás, akkor élet, ha ez a kíváncsiság őszinte, érdeklődő odafordulás, akkor önfelelt öröm, különleges érzés, élmény. Találkozás, érték, készítő, létformáló tényező, teremtő erő.

A művelődés: a káoszról kozmosz alkotása, érték és mérték ér-

vényesítése, rend alkotása a belső, a külső világban, társas létforma, örömök forrása, az érzelmek és értelem gazdagítása, az etikum és esztétikum fejlesztése. Kapcsolat a természet és ember, a múlt és jelen, az egyetemes és személyes között, a hagyomány és újítás megélése, szimbólumok örökítése, gyarapítása, megismerés és alkotás, kezdeményezés és együttműködés, részvétel, elkötelezettség és szolidaritás, és méltóság, önismeret és öngazgatás, a béke, a jólét és a jólét alapja, szabadság és felelősség. „Amikor a tudás terjed,/ Őszinte az akarat./ Amikor az akarat őszinte,/ A józan ész uralkodik.// Amikor a józan ész uralkodik,/ Kiművelt az egyén./ Amikor az egyén kiművelt,/ összhangban él a közösség./ Amikor a közösség összhangban él,/ Jól kormányozható az ország./ Amikor az ország jól kormányozható,/ Békesség honol mindenütt.” – hirdette Konfucius (i. e. V. sz.). „Az UNESCO a kultúrát a legtagabb értelemben úgy fogja fel, mint egy társadalom vagy egy társadalmi csoport szellemi és anyagi, értelmi és érzelmi megkülönböztető jegyeinek összességét. A kultúra a művészeten és a bölcsészeten kívül magában foglalja az életmódot, az emberek alapvető jogait, az értékrendszereket, a hagyományokat és a hitet. A kultúra teszi képessé az embert arra, hogy végiggondolja önmagát. Neki köszönhetjük, hogy sajátos emberi, gondolkodó, kritikus és erkölcsileg elkötelezett lények vagyunk. Általa különböztetjük meg az értékeket, és vagyunk képesek választani. Segítségével fejezi ki magát az ember, és tudatosan önmaga számára, látja befejezetlenségét. Kérdőjelezi meg saját alkotásait, keres fáradhatatlanul új értelmet a dolgoknak, és hoz létre önmagát felül múló műveket.” (Mexicó, 1993)

B. GELENCSÉR KATALIN (Adony, 1941) gödöllői művelődéstörténész, ny. docens, ELTE Pedagógiai Pszichológiai Kar Andragógiai Tanszék. Az ELTE BTK-án szerzett 4 szakon diplomát, doktori fokozatot. 47 évi munkaviszonya alatt 17 évig népművelő közigazgatási munkát végzett, 30 évig az ELTE művelődéstörténet tanára volt. Tíz kitüntetéséből az ELTE Rektori Tanács Pro Universitate Emlékérem Ezüst fokozat, a Bessenyei György-díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje a legmagasabbak.